

Mit várhat társadalmunk az iparostanonc iskoláktól és viszont?

A felvetett kérdés nemcsak a pedagógiának, hanem a nemzeti fejlődés irányát megszabó *politikának* is egyik problémája. Mind a nevelés eredménye, mind a jövőendő egészséges felépülése szempontjából nagyjelentőségű a helyes cél kitűzése, vagyis szabatos megfogalmazása annak, hogy időszerű szükségleteinek figyelembe vételével mit kíván, illetve kívánhat társadalmunk az iparostanonc iskoláktól és mik lehetnek azok a várható gesztusok, melyek a segíteni kész és képes társadalom részéről megnyilvánulva, tanoncnevelésünket korszerűvé és színvonalassá emelhetik?

Amikor a társadalmat és iskolát kapcsolatosan említjük, akkor nyilvánvaló, hogy a vizsgálat gyújtópontjába a társadalom szükségleteit kell állítanunk. Az iskolai nevelés ugyanis tudatos munkálója tartozik lenni a közösségi kívánalmaknak. Ha ez nem így van, akkor csakhamar elmarad a rohanó élettől, légüres térbe kerül és nem töltheti be legfőbb hivatását. Iskola és élet! Kölcsönható és elválaszthatatlan fogalmak. Világos, hogy a két párhuzamos tényező részéről támasztott igények teljesülésének mértéke — egyenes arányban van a tanoncnevelés sikerével, vagy sikertelenségével.

Mik lehetnek azok a követelmények, melyeket társadalmunk az iskolai tanoncneveléssel szemben táplálhat?

Eszményi nézőpontból megfogalmazva a feleletet azt mondhatjuk, hogy tanonciskoláinknak olyan vallás-erkölcsös meggyőződésű, hazafiasan gondolkodó iparos-nemzedéket kell nevelnie, amely tudatos és felelősséget érző tagja a közösségnek; amely szakmájában kellő elméleti és gyakorlati ismerettel rendelkezik, az ipari és közéletben járatos; amely rugalmas, alkalmazkodó és gyakorlati szellemű olyan mértékben, hogy magát öntevékenyen fejleszteni képes; végül, amely többségében udvarias és jómodorú tagokat számlál. Ha ifjú iparosaink ilyen erkölcsi tőke birtokában vágnának neki az életnek, akkor nemcsak társadalmi és gazdasági előhaladásuk volna biztosítva, hanem révükön nemzeti közösségünk is sok értékes taggal gyarapodnék. Azonban a dolog természetében rejlik, hogy ilyen eszmei magaslatról kitűzött cél nem érhető el a gyakorlatban még akkor sem, ha minden társadalmi tényező teljes iparkodással szolgálná is annak megközelítését. Nyíltan megmondhatjuk, hogy a magyar társadalom érdeklődésén teljesen kívül esik a tanoncnevelés kérdése, sőt maga az iparos rend sem törődik kellő mértékben életfolytatóinak sorsával és jobbjai közül is csak kevesen tesznek egy-egy kísérletet a kátyúba rekedt ügy kimozdítására. Nagyon mostohán kezelte a tanoncnevelés ügyét tanügyi kormányzatunk is egészen a legújabb időkig. Csak az 1922. évi XII. t. c. végrehajtására kiadott 60.000/1924. eln. sz. vkmi rendelet hozott friss vérkeringést a tanoncnevelés száraz ereibe, melyekben ezen a réven — főleg boldog emlékeztű Fürstner Tivadar buzgalma nyomán — reménykeltő új élet kezdett megin-

dulni. Nem kétséges azonban, hogy ezen a téren még sok tennivaló akad.

Nemzetpolitikai szempontból is nagyjelentőségű a tanoncnevelés intézményes kiépítése. Tapasztalati valóság ugyanis, hogy a magyar kisiparos — ha csak valamennyire is boldogul — sohasem szélsőséges, hanem hűséges hordozója a tisztas nemzeti és polgári hagyományoknak. Az a kb. negyedmillió önálló kisiparos, mely ma csonka határaink között él, családtagjaival együtt nagy többségben nem proletár színezetű, hanem polgáris és nemzeti felfogású. Mint ilyen értékes tartaléka középosztályunknak.

A támasztható igények szempontjából társadalmunknak figyelembe kell vennie azt is, hogy az iparostanoncok nevelését végző iskola aránylag kevés ideig, mondhatjuk: csak szórványosan foglalkozhat a gondjaira bízottakkal. Tudjuk, hogy a körülmények kedvezőtlen volta sokszor a heti 30–35 órával dolgozó iskolák nevelőhatását is megsemmisítheti, akkor nem táplálhatunk vérmes reményeket egy olyan iskolafajjal szemben, mely heti 9 órában igyekszik hatni neveltjeire. Mégis meg kell állapítanunk azt a legkisebb mértéket, amit a magyar társadalom jogosan megkívánhat az iparostanoncok nevelését végző iskoláktól.

Az én véleményem szerint okvetlenül nyújtania kell az iparostanonc iskolai nevelésnek — tanórákon kívül való alkalmak biztosításával is —

a) *a vallásos és hazafias érzés ébrentartását,*

b) *a családi nevelés hiányainak pótlását és*

c) *legalább annyi tárgyi ismeretet, mely egyrészt az életben való boldoguláshoz nélkülözhetetlen, másrészt tudatossá teszi a meglévő gyakorlati ügyességet.*

Lényeges dolog, hogy tegyen meg az iparostanonc iskola mindent, ami a gondjaira bízottak nevelése érdekében emberileg megtehető. Így nemcsak értékes munkát végez, hanem be is tölti azokat a kívánalmakat, miket vele szemben a létét biztosító társadalom támaszt. Ha valljuk azt, hogy az iskola egyet jelent a nevelővel, akkor az iparostanoncok nevelését végzők vállára a legszebb, egyben a legsúlyosabb munka nehezedik. Merem állítani, hogy ezen a poszton csak született és pallérozott nevelők tudnak eredményes munkát végezni.

De nézzük az érem másik oldalát és igyekezzünk megállapítani, hogy milyen jogos igényeket támaszthatnak iparostanonc iskoláink a társadalommal szemben?

Elsősorban meg kell értenie társadalmunknak, hogy a tanoncügy nem az utcákon és tereken rugdosódó, kiabáló, gondozatlan és műveletlen inasgyerekek seregét, nem a műhelyek mindenre felhasznált, meggyötört, sokszor ruhátlan és éhező elhagyottjait jelenti, hanem egy *olyan kis társadalomnak testi-lelki gondozását, kiválasztást, alapos kiképzését*, mely ha felnő, tartó oszlopává lehet gazdasági és politikai életünknek. Jelenti egy olyan *gyermeksereg egészségét, erkölcsi és szellemi kiművelését*, mely a nemzeti vagyonosodásnak és kultúrájának nélkülözhetetlen tényezőjévé emelkedhet. Ha ilyen szemüvegen keresztül nézné társadalmunk a tanoncügyet, akkor nyilván törődnie kellene annak problémái-

val és a saját jól felfogott érdekében biztosítania kellene a tanoncnevelés ügyének kifejlesztését. De ki törődik nálunk ezzel a kérdéssel? A magyar társadalom túlnyomó és számottevő része ügyet sem vet reá...

A tanoncnevelés első és légszükségesebb feltétele, hogy *önálló épülethez*, illetve épületrészhez jusson minden tanonciskola. E nélkül, mint nem szívesen látott vendégek, hajléktalanul tengenek iskoláink és legtöbb esetben csak az előírt heti 9 órára kapnak takarítatlan, szellőztetlen és megfelelő ülőhelyekkel és taneszközökkel el nem látott, ideiglenes termeket. Kizárólag iparosnevelés céljait szolgáló épület, vagy épületrész természetesen módot nyújt pl. cserkészcsapatok megszerzésére és otthonnal való ellátására, önképzőkör, vagy más ifjúsági egyesület alapítására, iskolai ünnepélyek és összejövetelek rendezésére és ezeken keresztül sikerrel biztató *nevelői tevékenység* kifejtésére. Szilárd meggyőződésem, hogy az iparostanoncok nevelésének sokkal lényegesebb része az *érzelmeikre és akaratukra* való tudatos hatás, mintsem az *értelmük* pallérozása. Az oktatásukra kijelölt heti 9 óra erre édeskevés. Hogyan biztosítsunk hát más nevelői alkalmakat, ha erre nem áll helyiség rendelkezésünkre?

Ezek a kívánt épületek, vagy épületrészek azonban ütő nélküli hangok volnának, ha nem alkalmazunk beléjük olyan nevelőket, akik életük céljául választották az iparos ifjúság nevelését. Ezek az ú. n. *főhivatású tanerők*. A dolog természetében leli magyarázatát, hogy óradók útján gyakorolt iparostanonc iskolai nevelés csak szükségmegoldás lehet. Aki heti 3–5 órát tanít egy intézetben, arra nem is nehezedhet a sikeres nevelés felelősségének súlya olyan mértékben, mint aki életcélját és egzisztenciáját keresi egy hivatás betöltésében. Az iparostanonc iskolából nyomban az élet sodrába kerülnek a neveltek és így nem közömbös a társadalomra nézve, hogy produktív elemei milyen lelki beállítottsággal vesznek részt a nemzeti közösség életében.

Elsőrendű követelmény tehát, hogy társadalmunk *lehetőséget* és kellő *nevelőgárdát* biztosítson iparostanonc iskoláink számára!

Hangos és általános kíváncsi még az iparostanonc nevelésnek, hogy tanoncaink számára is teljes mértékben biztosítva legyen a *vasárnapi munkaszünet*. Ez ugyanis lehetővé tenné azt, hogy a tanonc részt vehetne hitfelekezeti istentiszteletein, amely nélkül vallás-erkölcsös világnézet kialakítása el sem képzelhető. Azonkívül a vasárnapokra lehetne tenni a tanoncifjúság lelki nemesítését és művelését szolgáló *ifjúsági egyesületek* (cserkészet, önképzőkör, stb.) tevékenységét. Világos, hogy a hét köznapjaira — műhelyekben folyó állandó és fárasztó munka miatt — ezeket a jelentős nevelői alkalmakat nem lehet beállítani.

Az iparostanonc iskoláktól megkívánt munka irányát, részleteit és terjedelmét helyesen állapíthatná meg tanügyi kormányzatunk, ha a gyakorlati kivitelnek kellő alapjai (elsősorban ezt a célt szolgáló épületek, v. épületrészek) és lelkes munkásai (főhivatású tanerők) lennének.

Ma — sajnos — még ott tartunk, hogy a címben említett két tényező (társadalom és iskola) közül csak egyiknek, az iskolának kívánása tudatosodott. A társadalom tájékozatlanul, mondhatni idegenül áll

a tanoncüggyel szemben, amelyről talán csak az az egyedüli véleménye, hogy nem fedi az élet kívánalmait.

Elsősorban az iparosnevelés hivatott munkásai győzzék meg a társadalmat, hogy érdemes, sőt szükséges teljesítenie az iskola kívánságait és meg kell teremtenie azokat a lehetőségeket, mik a tanoncnevelést kiemelik mai korszerűtlen állapotából.

Kelemen Ferenc.

A polgári fiúiskola és a szülői ház.

Az utóbbi évek egyik figyelemreméltó jelensége az a növekvő érdeklődés, amellyel a polgári iskola a tanulók családi és szociális körülményei felé fordul. A tanügyi és iskolaegészségügyi folyóiratok hasábjain, az évvégi értesítőkben mindgyakrabban találkozunk ilyen tárgyú tanulmányokkal és beszámolókkal.

Ma már elvitathatatlan, hogy az iskolának ismernie kell azt a közösséget, melynek a tanuló tagja. Ha nem akarja, hogy oktató-nevelő munkája merő szélmalomharc maradjon, ismernie kell a tanulóra ható többi tényezőt, fel kell tárnia azokat a társadalmi erőket, amelyek az iskola munkáját támogatják, vagy gátolják.¹

1. A szociális helyzet.

Ez a több-kevesebb tudatossággal és lelkesedéssel országszerte meginduló munka a tanulók életkörülményeinek dantei mélységeiről lebentí fel a fátylat.

„Iskolánk ifjúsága — olvassuk egy budapesti polgári fiúiskola értesítőjében — nagyrészt a munkás és kispolgári osztályból, tehát a társadalomnak abból a feltörekvő rétegéből származik, mely fiainak éppen a polg. iskola útján magasabb műveltséget, jobb szociális elhelyezést és kedvezőbb életlehetőséget kíván biztosítani. A szülők a kenyérkeresés, sokszor a munkakeresés gondjaival vannak elfoglalva reggeltől-estig. A gyermek nevelésére vajmi kevés idő jut . . . A megvizsgált 550 tanuló 12·5 %-a egész nap szülői felügyelet nélkül van, csak 5·5 %-a részben rendszeres ellenőrzésben és támogatásban. Csak 25 %-nak nincs a tanuláson kívül más tennivalója, a többi 75 %- idejének jórészt házkörüli munkával tölti el. 11 %- kereső „mellékfoglalkozást“ üz: heti 2—3 pengőért újságot, tejet, ebédet hord szét, tenniszlabdát szed.²

„Normális család — olvassuk egy másik beszámolójában — alig van s különösen itt lenn, ahol az emberi indulatokon kívül az anyagi gond is hozzájárul a családok eltorzításához.”³ „40 ilyen szempontból

NB. A felhasznált polgári fiú-, illetve fiú- és leányiskolai Értesítőket a helynévvel, a fővárosiakat az utcanévvel idézzük.

¹ Bánhidi László, Intézetünk diákszociográfiája. Nagyatád: 5—8; Németh László, A Medve utcai polgári Isk. Eg. V. 18—42; Arany Sándor, Egy polgári fiúiskola szociális helyzete [Budapest, Homok u.] U. o. V. 143—151.

² Bp. Váli u.: 8.

³ Németh L. Isk. Eg. IV. 170.